

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatele **P. C.**, zastoupeného JUDr. Petrou Carvanovou, advokátkou, sídlem Hutská 1383, Kladno, proti výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. března 2023 č. j. 11 Co 22/2023-910 a výroku VI rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 31. srpna 2022 č. j. 4 C 202/2002-889, za účasti **Městského soudu v Praze** a **Obvodního soudu pro Prahu 7**, jako účastníků řízení, a **České republiky – Ministerstva spravedlnosti**, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. března 2023 č. j. 11 Co 22/2023-910 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. března 2023 č. j. 11 Co 22/2023-910 se zrušuje.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), domáhá zrušení napadených nákladových výroků v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a jí napadených rozhodnutí se podává, že stěžovatel byl vlastníkem chemické laboratoře, jež mu byla v roce 1998 odcizena. Stěžovatel si obstaral soukromého detektiva, za jehož pomoci policie laboratoř v listopadu 1998 našla a následně zajistila. V průběhu zajištění byla část laboratoře odcizena a další část poškozena. Stěžovatel v roce 2002 podal k Obvodnímu soudu pro Prahu 7 (dále jen „obvodní soud“) žalobu, jíž se domáhal náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem. Celkem stěžovatel požadoval částku 4 697 105 Kč se zákonným úrokem z prodlení z části požadované částky.

3. Rozsudkem obvodního soudu uvedeným v záhlaví bylo žalobě vyhověno co do částky 1 494 135,32 Kč s úrokem z prodlení z částky 1 051 718 Kč od 6. 7. 2000 do zaplacení (výrok I). Ohledně zbývajících částky 3 202 969,68 Kč a úroku z prodlení z částky 1 051 718 Kč od 28. 2. 2000 do 5. 7. 2000 byla žaloba zamítnuta (výrok II). Dále rozhodl o náhradě nákladů státu (výroky III a IV) a napadeným výrokem VI bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení mezi účastníky řízení tak, že žádný z nich na náhradu nákladů řízení nemá právo.

4. K odvolání stěžovatele i vedlejší účastnice Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným rozsudkem částečně změnil výrok I rozsudku obvodního soudu tak, že žalobu zamítl ještě co do částky 46 367,54 Kč s úrokem z prodlení z částky 36 147,54 Kč od 6. 7. 2020 do zaplacení, ve zbytku vyhovující výrok potvrdil. Rovněž potvrdil zamítavý výrok II rozsudku obvodního soudu. Výroky III a IV rozsudku obvodního soudu změnil jen co do výše přiznané částky, jinak je také potvrdil. Napadeným výrokem VI městský soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

5. Odůvodnění napadených nákladových výroků vychází z toho, že stěžovatel byl úspěšný pouze s částí uplatněného nároku, která odpovídá méně než polovině žalované částky. Nebylo namístě uplatnit § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, neboť od znaleckého posudku záviselo pouze rozhodnutí o části požadovaného plnění. Závěr, že ve vztahu k části plnění, ohledně něhož byla žaloba zamítnuta, není stěžovatelův nárok dán, ze znaleckého posudku nevycházel. Proto městský soud dospěl k závěru, že poměrům věci je adekvátní závěr, aby si každá ze stran nesla své náklady.

II.

Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti rekapituluje svůj příběh a průběh řízení před soudy, a dospívá k závěru, že ač se o nalezení své laboratoře sám zasloužil, v důsledku chyby policie mu na ní vznikla škoda, o jejíž náhradu se musel 21 let soudit.

7. Rozhodnutí o nákladech řízení považuje stěžovatel za necitlivé a překvapivé, neboť to byl on, kdo musel svým úsilím v průběhu let odstraňovat nesprávný postup policie a domáhat se náhrady škody.

8. Soudy pominuly, že základ jeho nároku byl dán, čemuž mělo odpovídat jejich rozhodnutí o nákladech řízení. Z pohledu stěžovatele není důvod, aby v jeho věci bylo rozhodováno odlišně než v případech náhrady nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem, v nichž je přiznáván nárok na náhradu nákladů řízení, je-li základ nároku dán.

9. Podle stěžovatele rovněž nelze přehlížet, že po právní moci napadeného rozsudku městského soudu mu vedlejší účastnice vyplatila vedle přiznané jistiny rovněž úrok ve výši 3 841 826 Kč. Tyto úroky tak samy o sobě dosahovaly téměř výše původně žalované částky, což by podle stěžovatele mělo být při rozhodování o náhradě nákladů rovněž zohledněno.

10. Stěžovatel v řízení poukazoval na judikaturu, z níž dovozoval, že má právo na náhradu nákladů řízení. Ve své ústavní stížnosti zmiňuje, že i městský soud sám v případě majetkové škody přiznává plnou náhradu nákladů. Konkrétně stěžovatel poukázal na rozsudek městského soudu ze dne 10. 12. 2019 č. j. 30 Co 383/2019-452. Stěžovatel má za to, že městský soud zatížil své rozhodnutí vadou, pokud tento jeho argument výslovně nevyřadil.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. V ústavní stížnosti stěžovatel navrhuje zrušit výrok IV rozsudku obvodního soudu. Ústavní stížnost směřující proti tomuto výroku by byla návrhem podaným někým k tomu zjevně neoprávněným, neboť tímto výrokiem byla uložena povinnost vedlejší účastníci, a nikoliv stěžovateli. V kontextu celého stěžovatelova podání, a v něm obsažené argumentace, i s ohledem na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Bulena proti České republice* (rozsudek ze dne 20. 4. 2004, stížnost č. 57567/00), Ústavní soud vyhodnotil stěžovatelovo podání tak, že směřuje proti výroku VI rozsudku obvodního soudu, jímž bylo rozhodováno o nároku stěžovatele na náhradu nákladů řízení mezi účastníky.

12. V rozsahu, ve kterém ústavní stížnost směřuje proti výroku VI rozsudku obvodního soudu, však Ústavní soud není k projednání ústavní stížnosti příslušný. Není totiž povolán rušit, co již bylo změněno, respektive zde odklizeno rozhodnutím městského soudu. Vzhledem k tomu, že městský soud svým rozsudkem částečně změnil rozsudek obvodního soudu, sám znovu postupem podle § 224 odst. 2 občanského soudního řádu

rozhodoval výrokem II svého rozsudku o nákladech řízení mezi účastníky před soudy obou stupňů, tedy i znovu („originálně“) o nákladech řízení před obvodním soudem jako soudem prvního stupně. Rozhoduje-li odvolací soud znovu o nákladech řízení před soudem prvního stupně, je tím automaticky odklizen nákladový výrok rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by to bylo třeba výslovně vyjadřovat ve výroku rozhodnutí odvolacího soudu.

13. Ohledně zbylého rozsahu ústavní stížnosti, tj. v rozsahu, kterým stěžovatel napadá výrok II rozsudku městského soudu, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti v tomto rozsahu příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

IV.

Vyjádření účastníků a replika stěžovatele

14. Soudkyně zpravodajka si vyžádala vyjádření účastníků a vedlejší účastnice a poskytla stěžovateli možnost repliky.

15. Obvodní soud odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a vyjádřil přesvědčení, že jeho rozhodnutím nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele.

16. Městský soud rovněž odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, zejména na jeho bod 13 vysvětlující předmět řízení a na body 32 a 33 vysvětlující rozhodnutí o nákladech řízení.

17. Vedlejší účastnice navrhla stěžovatelovu ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Poukazuje-li stěžovatel na výši příslušenství, které spolu s jistinou získal, a srovnává ho s žalovanou částkou, připomíná vedlejší účastnice, že v takovém případě je třeba stěžovatelův úspěch ve věci poměřovat rovněž se zohledněním výše příslušenství, které mu přiznáno nebylo, jež by bylo ještě vyšší, neboť by odpovídalo vyšší částce, ohledně níž byla žaloba zamítnuta. Vedlejší účastnice dále zdůrazňuje, že stěžovatel se pokouší aplikovat judikaturu týkající se nemajetkové újmy na svůj případ, v němž šlo o újmu majetkovou, aniž by pro to byl rozumný důvod. Konečně vedlejší účastnice zmiňuje, že nebylo povinností městského soudu výslovně vypořádat každou stěžovatelovu námitku, je-li z odůvodnění jeho rozhodnutí zřejmé, na základě jakých úvah soud rozhodl.

18. Stěžovatel ve své replice vyjádřil přesvědčení, že přístup obecných soudů v jeho věci má daleko ke spravedlivému řešení věci. Zdůraznil, že řízení trvalo 21 let, a bylo-li nutné vést soudní řízení k tomu, aby se stát přihlásil k odpovědnosti za škodu, která vznikla v důsledku jeho pochybení, je namístě, aby uhradil též náklady, které stěžovatel s vedením řízení měl.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

19. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo.

20. Ústavní soud zpravidla přistupuje k problematice rozhodování o nákladech řízení rezervovaně [nález ze dne 17. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 2632/18 (N 65/93 SbNU 301), bod 19; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů zasáhne zpravidla až tehdy, je-li interpretace nebo aplikace ustanovení, týkajících se náhrady nákladů řízení obecnými soudy, projevem svévole, libovůle nebo je-li v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, v důsledku čehož dochází k porušení práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny [viz např. nálezy ze dne 21. 1. 2019 sp. zn. II. ÚS 1696/18 (N 8/92 SbNU 78), ze dne 13. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 411/15 (N 186/79 SbNU 111) a ze dne 30. 10. 2014 sp. zn. II. ÚS 2417/13 (N 199/75 SbNU 239)]. Takové okolnosti shledal Ústavní soud i v nynější věci.

21. Vedlejší účastníci lze přisvědčit v tom, že samotná délka řízení není okolností, která by měla být zohledňována při rozhodování o nákladech řízení. Může případně založit odpovědnost státu za újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení, posuzování této otázky však není předmětem nynějšího řízení.

22. Jakkoliv délka řízení měla vliv na výši úroku z prodlení, jenž byl následně stěžovateli vyplacen, nelze s touto částkou automaticky pracovat při posuzování nároku na náhradu nákladů řízení. Ústavní soud zohlednil, že stěžovatel požadoval úrok z prodlení pouze z částky 1 051 718 Kč, a nikoliv z celé žalované částky, jak se patrně mylně domnívala vedlejší účastnice, když namítala, že výši příslušenství nelze zohledňovat, neboť stěžovatel byl logicky ohledně podstatné části příslušenství neúspěšný, byla-li žaloba zamítnuta ohledně více než poloviny žalované částky. Současně ani nelze mechanicky pracovat pouze s kapitalizovanou výši úroku na konci řízení, neboť na počátku řízení je úrok zcela minimální, a přirůstá postupně, a bylo by třeba zde hodnotit i odpovídající výši úroku při každém úkonu v řízení. Z dále vyložených důvodů ovšem měl Ústavní soud otázku výše přiznaného příslušenství za nerozhodnou, neboť dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí městského soudu neobstojí z jiného důvodu.

23. Odůvodnění nákladového výroku rozsudku městského soudu vychází ze závěru, že v podstatné části předmětu řízení byl stěžovatel neúspěšný co do základu nároku, neboť významná část požadované částky se týkala membrán, které byly podle soudu poškozeny již před převzetím laboratoře policií. Tento závěr je ovšem v extrémním rozporu s tím, jak řízení ve skutečnosti probíhalo.

24. V předchozím průběhu řízení obvodní soud vydal rozsudek dne 5. 12. 2019 č. j. 4 C 202/2002-789, jímž stěžovateli přiznal částku 957 889,50 Kč s úrokem

z prodlení ve výši 10 % p. a. od 6. 7. 2000 do zaplacení (výrok I). Dále pak obvodní soud žalobu zamítl co do částky 3 739 215,50 Kč s příslušenstvím (výrok II).

25. Tento rozsudek byl usnesením městského soudu ze dne 27. 5. 2020 č. j. 11 Co 76/2020-817 v plném rozsahu zrušen a věc byla vrácena obvodnímu soudu k dalšímu řízení. Městský soud dospěl k závěru, že obvodní soud pochybil při výpočtu přiznané částky, neboť dílčí položky uváděné v odůvodnění rozsudku spolu dohromady nedávají přiznanou částku. Navíc obvodní soud přehlédl, že stěžovatel se domáhal úroku z prodlení pouze z částky 1 051 718 Kč, v části výroku II tak obvodní soud rozhodl o něčem, co nebylo předmětem řízení. Pro další řízení městský soud uložil obvodnímu soudu, aby se zabýval hodnotou každé jednotlivé věci převzaté policií mimo membrán, neboť ty měly již při převzetí nulovou hodnotu.

26. Právě uvedené rozhodnutí městského soudu je klíčové pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, a tím i pro posouzení ústavní stížnosti. Pokud by totiž měl být pravdivý závěr z odůvodnění napadeného rozsudku, tedy že stěžovatel nebyl v převážné části předmětu řízení úspěšný co do základu svého nároku, musel by výrok usnesení městského soudu ze dne 27. 5. 2020 č. j. 11 Co 76/2020-817 znít tak, že se zamítavý výrok rozsudku obvodního soudu v určité části (jež by odpovídala částce, kterou stěžovatel požadoval za membrány a ohledně níž nebyl úspěšný již co do základu) potvrzuje.

27. Tím, že městský soud zrušil celé rozhodnutí obvodního soudu, v plném rozsahu mu věc vrátil k dalšímu řízení a zároveň mu uložil, aby k hodnotě membrán (neboť ji posoudil jako nulovou) již nepřihlížel, vytvořil procesní situaci, v níž obvodní soud napadeným rozsudkem mohl přiznat celou žalovanou částku 4 697 105 Kč, dospěl-li by obvodní soud na základě znaleckého posudku či na základě své úvahy podle § 136 občanského soudního řádu, že hodnota zbývajících věcí z laboratoře (v zásadě pojímané jako věc hromadná) odpovídá alespoň této částce. Jinak také řečeno, soud nedospěl k závěru, že v rozsahu nějaké konkrétní částky není žaloba důvodná již co do základu. Takovou částkou nemůže být ani částka 3 404 828 Kč zmíněná obvodním soudem v bodu 15 odůvodnění rozsudku, neboť ta v součtu s přiznanou částkou (1 447 767,78 Kč) převyšuje žalovanou částku (4 697 105 Kč), ale pouze uzavřel (učinil úvahu), že měly-li membrány nulovou hodnotu již před zajištěním, měly nulovou hodnotu i při zajištění (a obvodní soud tak při zjišťování hodnoty zbytku cestou znaleckého posudku k membránám nemusí přihlížet). K tomu Ústavní soud jen na okraj poznamenává, že je sice typické, že věc, která má v určitý čas nulovou hodnotu, ji má i později, ale není to nutné. I proto je namístě zde hledět na závěr o nulové hodnotě jako na závěr založený na úvaze soudu. Jinak by tomu bylo, pokud by v řízení vyšlo najevo, že membrány vůbec nebyly součástí laboratoře, či nebyly ve stěžovatelově vlastnictví.

28. Pokud tedy v dalším řízení napadeným rozsudkem obvodní soud žalobě částečně vyhověl a částečně ji zamítl, rozhodoval o celém předmětu řízení na základě znaleckého posudku a na základě své vlastní úvahy (o nulové hodnotě membrán). Soudy také odůvodňují nákladové výroky tím, že přiznaná částka, jejíž výše se odvíjela od znaleckého posudku, představovala méně než polovinu žalované částky. Nikde ale nezmiňují, že důvodem pro zamítnutí žaloby v nadpoloviční části bylo to, že nebyl dán základ nároku. Jak je uvedeno výše, soudy totiž vůbec neuvažují o žádné částce, u které nebyl dán základ nároku, nýbrž pouze v části nároku staví na úvaze, že hodnota membrán je nulová. Čili soudy rozhodovaly i v rozsahu, ve kterém žalobě nevyhověly, na základě

znaleckého posudku a své vlastní úvahy. Použití § 142 odst. 2 občanského soudního řádu by přicházelo do úvahy, pokud by žaloba byla zamítnuta v konkrétním rozsahu co do základu v (nad)polovičním rozsahu. Zde však bylo namístě při rozhodování o náhradě nákladů řízení aplikovat ve prospěch stěžovatele § 142 odst. 3 občanského soudního řádu a přiznat mu náhradu (účelně vynaložených) nákladů řízení před soudy obou stupňů. Co do základu byl zde nárok stěžovatele dán a rozhodnutí o výši plnění záviselo pouze na znaleckém posudku a úvaze soudu. Současně úspěch stěžovatele nebyl nepatrný (extrémně malý), neboť uspěl v rozsahu 30 % jistiny a nebyl tak ani důvod aplikovat § 142 odst. 3 občanského soudního řádu ve prospěch vedlejší účastnice. To, že stěžovatel v rozsahu 70 % neuspěl, není důvodem k tomu, aby neměl právo na náhradu nákladů řízení, nýbrž k tomu, aby náhrada nákladů za právní zastoupení a výše nahrazovaného soudního poplatku vycházela v souladu s ustálenou judikaturou pouze z výše přisouzené jistiny (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016 sp. zn. 25 Cdo 3974/2015, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 121/2017), pouze ve vztahu k této výši jde totiž o náklady vynaložené účelně.

29. Jestliže soudy při svém rozhodování o nákladech řízení ignorovaly shora popsané rozhodné skutečnosti, dopustily se vůči stěžovateli svévole a jejich rozhodnutí bylo v extrémním rozporu s tím, co v řízení vyšlo najevo.

30. Ústavní soud tak uzavírá, že výrokem II rozsudku městského soudu došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivé soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

31. Ve zbylém rozsahu Ústavní soud ústavní stížnost směřující proti výroku VI rozsudku obvodního soudu z důvodů popsaných výše v bodu 12 odmítl podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

32. Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. října 2023

Jiří Zemánek
předseda senátu